ใบความรู้ที่ ๕ เรื่อง การแต่งกาพย์ยานี ๑๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๔ เรื่อง ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง กวีน้อยร้อยเรียงคำ (๑)
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๑๕๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี ๑๑

กาพย์ยานี ๑๑

แผนผังของกาพย์ยานี ๑๑

คณะ

กาพย์ยานี ๑๑ ๑ บท แบ่งเป็น ๒ บาท บาทที่ ๑ เรียกว่า บาทเอก บาทที่ ๒ เรียกว่าบาทโท ใน ๑ บาท แบ่งเป็น ๒ วรรค วรรคหน้ามี ๕ คำ วรรคหลังมี ๖ คำรวมเป็น ๑๑ คำ เช่น “ลิงค่างครางโคกครอก ฝูงจิ้งจอกออกเห่าหอน”

สัมผัส

กาพย์ยานี ๑๑ บังคับสระภายใน ๒ แห่ง คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑ ส่งสัมผัสไปยังคำที่ ๑, ๒ หรือ ๓ ของวรรคที่ ๒ และคำที่สุดท้ายของวรรคที่ ๒ จะส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ บางครั้งคำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ อาจส่งสัมผัสไปยังคำที่ ๑, ๒ และ ๓ ของวรรคที่ ๔ ด้วยก็ได้

ตัวอย่างคำประพันธ์

ลิงค่างครางโครกครอก ฝูงจิ้งจอกออกเห่าหอน
ชะนีวิเวกวอน นกหกร่อนนอนรังเรียง
ลูกนหยกปีกป้อง อ้าปากร้องซ้องแซ่เสียง
แม่นกปกปีกเคียง เลี้ยงลูกอ่อนป้อนอาหาร

(กาพย์พระไชยสุริยา)